

ФЕНОМЕН ЗАЗДРІСНОСТІ У ЗАРУБІЖНИХ ТА ВІТЧИЗНЯНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

THE PHENOMENON OF ENVY IN FOREIGN AND DOMESTIC RESEARCH

У статті розглядається актуальність дослідження феномену заздрісності, що зумовлюється багатовимірністю цього поняття, оскільки станом на сьогодні для нашої країни характерні значні зміни морально-етичних, соціально-економічних та ціннісних орієнтирів суспільства, політичні, соціокультурні та правові зміни, котрі накладають свій відбиток як на соціальні відносини між людьми, так і на їх внутрішній світ. Акцентується увага на тому, що зростання нерівності та розшарованості суспільства, підвищення рівня злочинності, зокрема злочинів з корисних мотивів призводить до виникнення почуття несправедливості, незадоволеності власним соціальним положенням, а звідси – заздрісності до більш успішних та адаптованих до сучасних умов людей.

Мета статті передбачає теоретичний огляд поняття заздрісності у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців. Розглядаються умови, за яких заздрісність досліджується з точки зору стійкої особистісної характеристики та як соціально-психологічний феномен. Зазначається, що на думку багатьох авторів заздрісність призводить до деформації особистості, підвищення рівня тривожності, появи комплексу меншовартості, що доводить організм до крайності як у фізичному, так і в психоемоційному сенсі. Низкою інших науковців доводиться конструктивні передумови заздрісності. Розглянуто умови виникнення почуття заздрісності, а також такі умови, за яких можливе позбавлення почуття заздрісності. Підкреслюється важливість розуміння джерела виникнення почуття заздрісності, що в свою чергу викликає труднощі через особистісні особливості того, хто заздрить. Відзначається, що дослідження заздрісності з точки зору її різновидів і форм прояву дозволяє виділити види заздрісності, такі як: відкрита, прихована, чорна та біла заздрісність тощо. У висновках підкреслюється, що зважаючи на наявні в науковій літературі матеріали даних стосовно заздрісності, більшою мірою вони мають характер теоретичних узагальнень, а розгортання емпіричних досліджень цієї проблеми є актуальним напрямком роботи у галузі юридичної та соціальної психології.

Ключові слова: заздрість, заздрісність, особистість, деструктивність, комплекс

меншовартості, міжособистісні відносини, агресія, емоційне благополуччя.

The article examines the relevance of the study of the phenomenon of envy, which is caused by the multidimensionality of this concept, since today our country is characterized by significant changes in the moral-ethical, socio-economic and value orientations of society, political, socio-cultural and legal changes, which leave their mark on social relations between people, as well as on their inner world. Attention is focused on the fact that the growth of inequality and stratification of society, the increase in the level of crime, in particular crimes with useful motives, leads to a feeling of injustice, dissatisfaction with one's own social position, and hence - envy of people who are more successful and adapted to modern conditions. The purpose of the article involves a theoretical review of the concept of envy in the research of domestic and foreign scientists. The conditions under which envy is studied from the point of view of a stable personal characteristic and as a socio-psychological phenomenon are considered. It is noted that, in the opinion of many authors, envy leads to the deformation of the personality, an increase in the level of anxiety, the appearance of an inferiority complex, which brings the body to extremes both in the physical and psycho-emotional sense. A number of other scientists prove the constructive prerequisites of envy. The conditions for the emergence of the feeling of envy are considered, as well as the conditions under which it is possible to get rid of the feeling of envy. The importance of understanding the source of the emergence of the feeling of envy is emphasized, which in turn causes difficulties due to the personal characteristics of the person who is jealous. It is noted that the study of envy from the point of view of its varieties and forms of manifestation allows distinguishing types of envy, such as: open, hidden, black and white envy, etc. In the conclusions, it is emphasized that considering the data materials available in the scientific literature regarding envy, to a greater extent they have the character of theoretical generalizations, and the deployment of empirical studies of this problem is an actual direction of work in the field of legal and social psychology.

Key words: envy, jealousy, personality, destructiveness, inferiority complex, interpersonal relations, aggression, emotional well-being.

УДК 159.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2022.41.46>

Мохорєва О.М.

старший викладач кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківський національний університет внутрішніх справ

Постановка проблеми. У сучасній психологічній науці все більшої актуальності набуває дослідження феномену заздрісності. Це, в свою чергу обумовлюється багатовимірністю даного феномена, оскільки він може розглядатися і як соціально-психологічне явище, і як стійка характеристика особистості. Вченими встановлений деструктивний характер заздрісності, котрий ускладнює соціалізацію та становлення ціннісно-моральної сфери, веде до руйнування особистості в цілому.

Дослідження феномену заздрісності висвітлено в роботах таких вчених, як Т.В. Бескова, котра досліджувала психологічні механізми формування заздрісності та її детермінант; внутрішні детермінанти заздрісності у гендерному аспекті; прийнятність асоціальної поведінки суб'єктом заздрісності, Р. М. Шаміонов вивчав заздрісність у структурі соціально-економічних установок. К. Муздибаєв досліджував поведінкові особистісні, та когнітивні властивості заздрісності та заздрісного ставлення до

успіху і везіння. Розробкою теоретичної бази та проведенням досліджень стосовно проблематики заздрисності займалися Є.П. Ільїн, О.Р. Бондаренко, В.А. Лабунська, Л.С. Архангельська. Зокрема, емпіричні дослідження зовнішніх і внутрішніх детермінант заздрисності проводять І.Б. Котова, О.Є. Соколова та інші.

У науковій літературі, переважно кримінологічного характеру низкою авторів (Р.О. Забавко, Ю.М. Антонян, О.А. Калганова, І.О. Барикін, Г.М. Семененко, Т.В. Гріценко, В.В. Бочкарьов, Sh. Aharony-Goldenberg, Y. Wilchek-Aviad, P. Iganski, L. Ray, D. Smith, L. Wastell, J. L. Knoll, P. Fajnzylber, D. Lederman, N. Loayza), акцентується увага на тому, що заздрисність є однією з характеристик, яка властива злочинцям в контексті криміногенної поведінки особистості.

У психоаналізі З. Фрейда заздрисність пов'язана з Едіповим комплексом та постає як деструктивний вплив, котрий розкритий в рамках анально-садистичної і фалічної стадій дозрівання особистості [1, с. 203].

Альфред Адлер розглядає під заздрисністю одну з агресивних рис характеру. Вчений вважає, що там, де існує прагнення до влади та вищості, завжди знайдеться місце і заздрисності. Розрив між індивідуумом та його недосяжною метою виражається у вигляді комплексу меншовартості [2, с. 94].

У словнику практичного психолога заздрисність визначається як прояв мотивації досягнення, при якій чийсь реальні або уявні переваги в придбанні соціальних благ – матеріальних цінностей, успіху, статусу, особистих якостей і іншого – сприймаються суб'єктом як загроза цінності «Я» і супроводжуються афективними переживаннями і діями [3, с. 128].

У «Новій філософській енциклопедії» заздрисність визначається як почуття досади або гіркоти, що виникає при погляді на те, що інший володіє благом або перевагою, які відсутні у заздрисника, і супроводжується бажанням позбавити їх суперника [4, с. 32]. За визначенням В.Дж. Паррота та Р. Ш. Сміта (W. G. Parrott, R. H. Smith), заздрисність – це емоція, яка виникає тоді, коли людині не вистачає перевершуючої якості, досягнення або володіння чимось, чого вона прагне, чи людина бажає щоб інша не мала цього [96, с. 906]. За тлумачним словником Д.М. Ушакова, заздрисність – це почуття досади, яке викликається бажанням мати те, що є в іншого [4, с. 17].

Є. Кім та Т.М. Гломб (E. Kim, T. M. Glomb) відзначають, що заздрисність – неприємна, часто хвороблива емоція, яка характеризується почуттям меншовартості, ворожості, і образи, викликана усвідомленням бажаного атрибута, яким володіє інша особа [11, с. 46].

Соціологи і соціальні психологи розглядають заздрисність як стан людини, що виникає

в ситуації соціального порівняння. Порівняння здійснюється людиною регулярно на підсвідомому рівні. Усвідомлення людиною того, що вона знаходиться на низькому ступені соціального стану, що вона гірша за інших і є передумовою заздрисності [6, с. 211].

Людина може заздрити, не усвідомлюючи цього, при цьому намагається шкодити іншій людині, пояснюючи свою поведінку тим, що її не задовольняють вчинки, зовнішній вигляд, слова іншої особистості. Будь-який вчинок людини, якій заздрять, сприймається як негативний, що викликає відчуття внутрішньої агресії, гніву. Таке стається, коли в особистості занижена самооцінка, слабка сила волі, страх визнати свою меншовартість і бажання помститись їй через таку «несправедливість».

Заздрисність має певну структуру, до якої входять: суб'єкт заздрисності, об'єкт заздрисності та предмет заздрисності. Суб'єкт заздрисності схильний до уявлень про те, що об'єкт заздрисності позбавляється предмета заздрисності, який їм (суб'єктом заздрисності) так бажаний.

За визначенням О.Р. Бондаренко, заздрисність – це неявне визнання почуття власної меншовартості в порівнянні з кимось іншим. Як стверджував Ф. Бекон: «В заздрисності завжди порівняння, а де неможливе порівняння – немає і заздрисності [7, с. 266].

Г. Шек вважає, що заздрисність – це енергія, яка знаходиться в центрі життя людини, як істоти соціальної; вона виникає, як тільки два індивіда починають порівнювати себе один з одним [8, с. 13].

На думку Куттера, заздрисність виявляється настільки тривалою та інтенсивною, а її вплив на індивіда настільки причаровує, що мимоволі впливає порівняння заздрисності з пристрастю, не маючої нічого спільного з любов'ю, але спорідненої деструктивним пристрастям, наприклад, ненависті [12, с. 71].

Так, заздрисність призводить до деформації особистості, людина стає потайною, тривожною, у неї з'являється комплекс меншовартості, що доводить організм до крайності як у фізичному, так і в психоемоційному сенсі. Таким чином, деструктивна спрямованість заздрисності визнається багатьма авторами, але також існує ряд думок авторів й про конструктивну спрямованість заздрисності.

Так, О.Р. Бондаренко вказує, що останнім часом існують спроби продемонструвати, конструктивні передумови заздрисності, вона розуміється як «орган пізнання» глибинних прагнень особистості, як стимул для підвищення вимог щодо емансипації і своїх прав в соціумі, як потужний потенціал мотивації для інших реакцій. Наприклад, заперечення цінності предмета заздрисності, компенсаторні фантазії і самозаспокоєння (наявність прихованої

користі в неможливості володіти предметом), втягнення інстанцій вищої справедливості і самонавіяння [10, с. 266].

За своєю суттю, заздрісність – глибоке почуття розчарування у своїх досягненнях, почуття неспроможності, недосконалості в силу загальновідомого стереотипу про те, що заздрісність – це дещо ганебне. А на уражену самооцінку нашарується також і почуття провини за присутність почуття заздрісності.

Заздрісність – свого роду обман, бажання бути щасливим переноситься на предмет або зразок, який є в іншого, таким чином утворюється залежність від зразка як символу достатності. Таким чином, коло замикається: придушення незадоволеності спричиняє агресію, потім виникають заздрісність і почуття провини, що накладаються установкою «Над-Я» – так людина перестає відчувати власне життя і тільки «кипить у котлі» власних пристрастей.

Цикл сімейних стосунків часто пов'язаний із природною заздрісністю: з появою дитини в сім'ї, коли мати – цілий світ для дитини, чоловік заздрить їй та їхнім стосункам з дитиною, тісному зв'язку і може почуватися відторгнутим. З віком увага дитини переключається на батька, як символ активності, діяльності, зв'язку із зовнішнім світом – і вже мати заздрить тій формі стосунків, яку не може побудувати з дитиною. Пізніше вже обоє батьків заздрять компанії, яка стає сенсом життя їхньої дитини в підлітковому віці. Потім цикл повторюється, але вже та дитина стає на місце батька.

Є категорія людей, які, маючи багато, все ж таки заздрять іншим: це не бажання мати щось конкретне, а швидше почуття власної меншовартості, заздрісник шукає переваги, якої йому бракує в чому завгодно, аби заповнити внутрішню порожнечу та незадоволення собою.

Результати проведеного дослідження С. Френкель та І. Шерік показують, що перший глибинний психологічний аспект заздрісності у тому, що люди бажать отримати не стільки благо, яке недоступне, а відчуття від нього. У проведеному експерименті було виявлено, що дитина відчуває заздрісність до іграшки лише тоді, коли нею зацікавлюється її сусід. Їй хочеться отримати від неї таке ж задоволення (хоча спочатку вона була йому нецікава).

Автори виділили наступні умови виникнення почуття заздрісності:

1. Має існувати здатність протиставлення «Я» та об'єкта (для лібідо-агресивного заміщення об'єкта заздрісності);
2. Повинне існувати уявлення про власність;
3. Має існувати здатність уявляти і передбачати бажаний кінцевий результат.

Цей експеримент у свою чергу підтверджує і доповнює теорію рівноваги Ф. Хайдера,

котрий вважає, що людина може заздрити через річ, що належить іншому, хоча раніше вона сама ніколи не відчувала потреби в ній і навіть не думала про неї – тобто, можна бажати чогось тільки тому, що воно є в іншого. Ф. Хайдер припустив, що існує так званий мотив, бажання однакової долі та рівних результатів.

Таким чином, заздрісність – це реакція на нерівність, бажання справедливості лише до себе. Цікаво, що цей мотив спрацьовує лише у контексті однаково доброї, благополучної долі, що підтверджує природний егоїзм людини.

Боротися із заздрісністю марно, тому що заздрісність завжди маскується під інші почуття: агресія, роздратування, пригніченість.

Способами позбавлення заздрісності можуть стати:

1. Активні способи – такі як самовдосконалення, пошук нових, власних цілей та можливостей їх реалізації;

2. Пасивні способи – у людей, яким не вистачає сил упоратися з конкуренцією, настає депресія, апатія.

3. Більш продуктивним, хоч і пасивним способом звільнення від заздрісності є рефлексія, пошук відповіді на питання, чому саме цей предмет потрібен, і що він принесе для щастя, чії цілі і що вони означають саме для того, хто заздрить: «Ми частіше засмучуємося з приводу того, чого в нас немає, ніж радіємо тому, що маємо».

Так само важливо зрозуміти джерело заздрісності, що дуже складно, тому що не завжди ясно, чому саме заздрять саме цій людині. Як правило, виявляється, що заздрять особистісним якостям, яких не вистачає, а здається, що ці якості й дратують.

М.О. Коряковцева зазначає, що в позитивному розумінні, заздрячи, ми стверджуємо цінність певних предметів або особистісних рис, цінність того, чим володіють інші особи, якщо ж ми ними не володіємо, то розуміємо, що нам необхідно докласти певних зусиль для їх досягнення [11, с. 2].

М. Кляйн вважає, що заздрісність – основа внутрішніх ресурсів і життєрадісності людини [12, с. 17].

Як зазначають вчені Р.Ш. Сміт, У. Мерлон та М.К. Дафі (R. H. Smith, U. Merlone, M. K. Duffy), однією з головних проблем для класифікації заздрісності є відсутність чіткої бази для будь-яких конкретних класифікацій [13, с. 1].

Г. Казу (G. Casu) акцентує увагу на тому, що поділ визначень заздрісності необхідний для того, щоб порівняти і накопичувати результати з різних досліджень і тим самим досягти більш глибокого розуміння впливу цього складного емоційного комплексу на благополуччя і взаємодію індивідів [10, с. 14].

Дослідження заздрісності з точки зору її різновидів і форм прояву дозволяє виділити такі види заздрісності як:

1. Відкрита заздрісність, в якій суб'єкт безпосередньо висловлює своє негативне ставлення до об'єкта. Тут мова йде про ставлення «суперника» і, мабуть, реальні факти неприязні, бо в людському сприйнятті іноді відбуваються трансформації, в силу яких нейтральні і нешкідливі, буденно-побутові стимули з боку інших можуть оцінюватися як ворожі і спрямовані проти суб'єкта або його статусу, хоча насправді це не так.

2. Прихована заздрісність, яка більш складна за архітектонікою переживань і, як правило, більш небезпечна, оскільки має не пряме вираження неприязні, а маніпулятивне на тлі спресованості стримуваного невдоволення.

3. «Чорна заздрісність» – крайня і найбільш негативна форма вираження заздрісності, що супроводжується сильними негативними емоціями з тенденцією здійснювати зловмисні дії з усунення чужого успіху, радості чи благополуччя [12, с. 130].

Як зазначає Є.П. Ільїн, причина «чорної» заздрісності – «каузальна помилка» – сприйняття людини, що має перевагу, як причини власних невдач і приниженого положення [8, с.322].

4. «Біла заздрісність» – соціально-адаптований варіант заздрісності, що є джерелом мотивації досягнення, двигуном прогресу, набуття конкурентоспроможності, азарту і стимулом творчої.

Також виділяють:

Незлісну заздрісність – людина хоче мати те саме, що й об'єкт заздрісності, і прагне цього, не відчуваючи ворожих почуттів.

Злісну заздрісність – людина прагне не так отримати те ж саме, а позбавити об'єкт заздрісності його переваги. Така заздрісність утворюється внаслідок почуття власної нездатності досягти того самого рівня.

Депресивну заздрісність – так само виникає від почуття приниженого становища, але для неї характерне почуття несправедливості, обділеності та приреченості.

Г.Ф. де ла Мора, вивчаючи феномен заздрісності у різні історичні епохи, виділяє два типи заздрісності:

Особистісна заздрісність – відчувається потай і ховається, вважається ганебною. Це або відкрита агресія до об'єкта заздрісності, або інші форми неприйняття цієї особистості.

Громадська заздрісність – для неї характерно створення та використання стереотипів («Гроші псують характер», «У тісноті, та не в образі» тощо). Це стереотипи «Заздрісники помруть, але заздрісність ніколи», оскільки вони передаються та поширюються у суспіль-

стві, як частина світогляду. За допомогою цих стереотипів можна продемонструвати заздрісність, звинуватити людину в наявності об'єкта заздрісності.

Як вважає Г.Ф. де ла Мора, громадська схильність до заздрісності спрямована проти індивідуальних особливостей особистості. Цією теорією можна пояснити агресію до нестандартно мислячих людей.

Наведена вище теорія має обмеження, оскільки не слід забувати, що звинувачення у заздрісності є дуже маніпулятивним. Людина, яка просто висловлює свою думку, відмінну від іншої, ризикує отримати звинувачення в заздрісності, і тоді вона має вибір: або відстоювати свою думку, або піддатися моральним принципам і відступити, аби показати відсутність заздрісності. Ця маніпуляція можлива лише завдяки моральному аспекту заздрісності та стереотипам суспільства щодо заздрісності.

Таким чином, можна сказати, що заздрісність, це почуття незадоволеності собою, яке значною мірою підживлюється суспільними стереотипами про «гріховність» заздрісності.

На думку Н. Д. Суботіної, говорячи про «білу» та «чорну» заздрісність, слід уточнити, що мова, швидше за все, має йти про один й той же психологічний еволюційний механізм, який розрізняється тільки за ступенем прояву, який в свою чергу залежить від темпераменту і психологічного складу в цілому, а також від ступеня податливості людини вихованню [17, с. 234].

Є.П. Ільїн відзначає, що виділяють і інші, проміжні, відтінки заздрісності.

5. «Рожева заздрісність» – скороминуща, нешкідлива і поверхнева. Може бути викликана щастям, радістю близької людини або успіхами людей найближчого оточення. На жаль, незважаючи на свою безгрішність, така заздрісність при частому прояві здатна перерости в «чорну».

6. «Червона заздрісність» – дуже негативна емоція, що штовхає на дії з усунення ненависного чужого досягнення. Часто є мотивом для ненависті, помсти, агресії. Таку заздрісність людина відчуває як муку і образу за чуже щастя, які не дають спокою її серцю.

7. «Зелена заздрісність» – її причиною може бути жадібність або скупість людини. Причому зовсім не важливо, є ця людина бідною або, навпаки, багатою. Заздрісник не знаходить собі місця через наявність у когось чого-небудь кращого, красивішого, дорожчого, більшого тощо. Сенс життя для таких людей – матеріальні блага, тому вони негативно сприймають все, що пов'язано з наявністю таких цінностей у оточуючих.

8. «Жовта заздрісність» – не виражається людьми відкрито, але після спілкування з ними

в об'єкта заздрісності псується настрої, виникає почуття тривоги, образи.

9. «Сіра заздрісність» – прояв нижчих, найбільш примітивних рис людської особистості, відсутність самоповаги і значущості. Заздрісник постійно відчуває почуття непотрібності, з'їдає себе зсередини через власну закомплексованість і низьку самооцінку. Цей вид заздрісності характерний для невпевнених у собі людей, дуже образливих, невротичних, схильних до самокопання [10, с. 34].

Е. Рега теж виділяє два види заздрісності: звичайну вульгарну заздрісність – вона огидна, і, отже, її зазвичай приховують; і заздрісність -обурення, яку можливо вибачити і навіть виправдати («публічна заздрісність» Ф. Бекона). Обидва види заздрісності, на думку автора, мають одне і те ж походження, а відмінність між ними залежить від неупередженості людей і їхніх уявлень про те, що є чесним і справедливим. Проблема для людини, охопленої заздрістю, полягає в тому, щоб дізнатися, чи законне її обурення [8, с. 30].

Заздрісність має багато коренів. Це складний психологічний феномен із різних складових, серед яких можна виділити сім основних із них.

1. Рівність.

В основі заздрісності може бути прагнення до рівності. Людина може усвідомлено чи підсвідомо вважати, що люди приблизно рівні між собою отже і повинні отримувати від життя приблизно однаково. Таких людей особливо обурює і дратує, коли успіху досягає хтось із їхнього найближчого оточення, той, хто стоїть «на одній ієрархічній сходинці».

2. Справедливість.

Заздрісність – це особливе, гіпертрофоване почуття справедливості: «Все має бути по заслугах!» або «Все в цьому житті має бути чесно!» Проблема в тому, що поняття «чесно» та «справедливо» кожна людина розуміє по-своєму. Тим не менш, для багатьох людей дуже важливо, щоб багатство та успіх приходили саме справедливим шляхом. Вони готові примиритися з тим, що людина заробила мільйон доларів, напружено працюючи кілька років і у всьому собі відмовляючи, але коли мільйонером стає безхатько, який виграв у лотерею – для них це нестерпно.

3. Негативне ставлення до багатства та успіху.

Деякі люди можуть «перетерпіти» помірний успіх оточуючих, але зайве (з їхньої точки зору) багатство – аморальне. І тут мова йде не стільки про заздрісність, як про певні етичні установки. Такі люди й самі внутрішньо не готові до багатства, тому що в дитинстві батьки глибоко нав'яли їм думки, що «працею праведною не побудуєш палат кам'яних», і «всі значні статки зароблені нечесним шляхом».

Тому таких людей дуже дратує багатство та успіх інших людей.

4. Образа на долю.

Цей корінь заздрісності проростає у тих, хто надмірно вірить у всемогутність долі, і слабо вірить у власні сили. Їх дуже засмучує усвідомлення того, що іншим людям щастить більше, ніж їм. Їм здається, що фортуна з якоїсь причини їх не злюбила, а самі вони нічого не можуть вдіяти в цьому житті без зовнішніх обставин.

5. Негативне ставлення до інших людей.

Люди, які відчувають заздрісність з цієї причини, не дуже люблять людей і не довіряють їм. Можливо, що це – результат виховання, а можливо – наслідок якихось життєвих подій, після яких людина образилася на весь світ. Від ненависті до заздрісності – один крок, але така стратегія не дає виграшу у життєвій боротьбі.

6. Ревнощі.

Ревнощі та заздрісність – в якомусь сенсі поняття тотожні. «Це все моє і тільки моє», – каже заздрісність, – і я не бажаю, щоб це було і в іншого». «Я хочу, щоб тільки в мене було твоє кохання, щоб ти належав(а) тільки мені», – вторять їй ревнощі, і дуже важко розрізнити їхні голоси.

7. Занижена самооцінка.

Люди, у яких заздрісність виростає з цього кореня, не вірять у себе, свої сили та здібності. Більше того, вони по-справжньому не люблять і не цінують себе. Інші люди здаються їм успішнішими, сильнішими і удачливішими, хоча об'єктивно це може бути зовсім не так. Можна сказати, що заздрісність таких людей – один із компонентів їхнього комплексу меншовартості.

В. Палавер (W. Palaver) пропонує ділити заздрісність на «добру» і «погану» [12, с. 45].

Н. Т. Фізер, М. Вензелі і Р. Маккі (N. T. Feather, M. Wenzel, I. R. McKee) серед емоцій, які відносяться до заздрісності, виділили доброякісну та ворожу заздрісність. Автори описали доброякісну заздрісність як суміш заздрісності і захоплення, а ворожу заздрісність як суміш заздрісності і образи [13, с. 428].

Н. Ван де Вен, М. Зіленберг та Р. Пітерс (N. van de Ven, M. Zeelenberg, R. Pieters) відзначають, що суть заздрісності і її значення є похідними від її наслідків. Так, ворожа заздрісність націлена на негативні результати, а доброякісна заздрісність націлена на позитивні результати [14, с. 483].

Автори дотримуються позитивного погляду на заздрісність і відзначають її змагальний аспект.

Таким чином, на даний час у науковій психологічній літературі існує значна кількість визначень поняття заздрісності та опису видів даного феномену. Загалом, кожний вид заздрісності відрізняється набором дій, вчинків, супроводжуючих сукупність відносин та

переживань, які притаманні заздрісності. Автори намагаються розглядати феномен як з позитивного, так і з негативного боків. Проте переважна більшість авторів підкреслює негативний аспект феномену, акцентуючи увагу на тому, що заздрісність може виявляти себе в таких нижчих формах, як наклеп і плітки, необґрунтована критика та агресія.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бикова С. В. Індивідуально-типологічні особливості схильності до ризику: дис. ... канд психол. наук : спец. 19.00.01. Одеса. 2008. С. 205.
2. Бондаренко О. Р. Психологическое консультирование: зависть и психическое здоровье. Вестник Нижегородского ун-та им. Н.И. Лобачевского. Социология. Психология. Философия. 2008. № 2. С. 265–273.
3. Головин С. Ю. Словарь практического психолога. М.: АСТ, Харвест. 1998. С. 618.
4. Горшенина Н.В. Современные психологические концепции исследования зависти. *Universum: Психология и образование* : электрон. научн. журнал, 2014. № 4(5). С. 58–60.
5. Лісовенко А. Ф. Впевненість у собі осіб з різною схильністю до заздрості. *Наука і освіта*. 2014. № 2. С. 32–37.
6. Исаченко Н. Н. Проблема зависти в философском дискурсе. Вестник Челябинского государственного университета. 2014. Вып. 35. С. 78–80.
7. Титаренко Т.М Життєві домагання особистості: монографія. К.:Педагогічна думка, 2007. С. 456.
8. Casu G. Envy: A Psychometric Refinement of the Construct. *Alma Mater Studiorum Università di Bologna. Dottorato di ricerca in Scienze psicologiche*. 2015. P. 150.
9. Feather N. T. Integrating multiple perspectives on schadenfreude: The role of deservingness and emotions. *Motivation and Emotion*. 2013. No. 37(3). P. 574–585.
10. Kim E. Victimization of high performers: the roles of envy and work group identification. *Journal of Applied Psychology*. 2014. Vol 99(4). P. 619–634.
11. Palaver W. Envy or Emulation: A Christian Understanding of Economic Passions. *Passions in Economy, Politics and the Media*. Vienna: Lit Verlag. 2005. P. 139–162.
12. Smith R. H. *Envy at Work and in Organizations*. Oxford University Press. 2017. P. 544.
13. Van de Ven N. Leveling up and down: The experiences of benign and malicious envy. *Emotion*. 2009. No. 9. P. 419–429.
14. Van de Ven N. "Why Envy Outperforms Admiration?". *Personality and Social Psychology Bulletin*. 2011. No. 37(6). P. 784–795.